Azərbaycan Respublikası

ELMİ İŞ

(Aylıq beynəlxalq elmi-nəzəri jurnal)

№ 10 (26)

НАУЧНАЯ РАБОТА

(Ежемесячный международный
научно-теорретический журнал)

№ 10 (26)

SCIENTICAL WORK

Azerbaijan Republic Amonth International
Science oritical journal`s

№ 10 (26)

Bakı - 2010

MÜNDƏRİCAT

MƏDƏNİ ƏLAQƏLƏRİN GENİŞLƏNMƏSİNDƏ BƏDİİ TƏRCÜMƏ İŞİNİN VƏ QARŞILIQLI YUBİLEYLƏRİN KEÇİRİLMƏSİNİN ROLU

Şikar Qasımov, *tarix elimlər doktoru, Azərbaycan Texniki Universiteti «Tarix» kafedrasının müdiri.*

Azərbaycan mədəniyyətinin inkişaf tarixini izləyərkən ədəbi-mədəni əlaqələrin, xüsusən yaradıcılıq əlaqələrinin çox qədim tarixə malik olduğunun bir daha şahidi oluruq. 20-ci illərdə ədəbi-mədəni əlaqələrin özünə məxsus formaları və xüsusiyyətləri var idi. Araşdırmalar göstərir ki, 20-30-cu illərin inzibati-amirlik şəraitində yaradıcı ziyalıların əlaqələrinin yaranması və inkişafı çox tərəfli formalarda təzahür edirdi. Bu əlaqələr 20-ci illərdən başlayaraq yeni istiqamət, yeni forma almışdı. Elə bu dövrdən yaradıcılıq əlaqələri bir problem kimi ədəbiyyatşünaslığın və tarixşünaslığın tədqiqat obyektinə çevrilmişdi. Əsas məqsəd isə yaradıcı ziyalıların əlaqələrini tədqiq etməklə bu əlaqələrin genişlənməsinə zəmin yaradan amillərin əsas cəhətlərini, komponentlərini açıb göstərməkdir. 1920-ci ilin yazından sovetləşmənin sürətlə getməsinə paralel olaraq Azərbaycan ziyalılarını yeni sovet ideologiyasına «uyğunlaşdırmaq» üçün ciddi «tədbirlər» görülürdü. Bir tərəfdən yaradıcılığında sovet həyat tərzini əks etdirməyən yazıçıları cəmiyyətdən uzaqlaşdırır, digər tərəfdən də yazıçı ziyalıların guya savadlarını, dünya görüşlərini «artırmaq» üçün mərkəzə- Moskvaya göndərirdilər. Belə bir şəraitdə Bakıda kommunist ideologiyasına uyğun əsərlər daha fəal təbliğ və tərcümə olunurdu.

Sovet hakimiyyətinin ilk illərindən başlayaraq müttəfiq respublikalar arası yaradıcılıq əlaqələrinin ən mühüm və fəal sahələrindən biri bədii tərcümə idi. 1920-ci illərdən başlayaraq dünya və sovet xalqları ədəbiyyatlarından, xüsusilə rus ədəbiyyatından ilk növbədə dövrün, müasirliyin tələblərinə uyğun əsərlər Azərbaycanda yayılırdı. Bununla yanaşı, dünya və rus klassiklərinin ən yaxşı əsərləri də dilimizə tərcümə edilərək nəşr olunurdu. Tərcümələr əsasən rus dili vasitəsilə edilirdi. Bu mənada hələ 20-ci illərin əvvəllərindən SSRİ-nin yaranmasından etibarən rus dili ümumittifaq ünsiyyət vasitəsinə çevrilmişdi.

Sosializm quruculuğu şəraitində yaradıcılıq əlaqələrinin genişlənməsi ciddi maneələrlə, inzibati-amirlik və repressiyalar ilə üzləşsə də bu proses bu və ya digər yollar-

la genişlənməyə başladı. Digər respublikalarda olduğu kimi, Azərbaycanda da yaranan gənc yaradıcı qüvvələrdə digər xalqların şair və yazıçılarının yaradıcılığından qarşılıqlı şəkildə öyrənməyə meyl əmələ gəldi.

1917-ci ilin Oktyabrından sonra keçmiş sovetlər birliyində yaşayan xalqların mədəni əlaqələrində dəyişiklik baş verdi. Bu əlaqələr müxtəlif formalarda yaradılırdı. Həmin formalar maarif və elm, kadr hazırlığı, ədəbiyyat və incəsənət sahəsindəki əməkdaşlıqdan ibarət idi. Bunu Azərbaycanın digər keçmiş ittifaq respublikaları ilə əlaqəsi timsalında aydın görmək olar. Bu əlaqə, ilk növbədə savadsızlığın aradan qaldırılması uğrunda mübarizə formasında və ədəbi-elmi əlaqələrin inkişafı zəminində yaranırdı.

1930-cu illərdə, xüsusilə 1932-ci ildən sonra ədəbi, elmi və mədəni əlaqələrdə güclü intensivlik müşahidə olunur. Çünki bu zaman yaradıcılıq ittifaqları, Elmlər Akademiyasının yerli filialları əlbir işləyir, həm ədəbi və mədəni yaradıcılıqda, həm də elmi quruculuq və təhsildə ümumsovet maraqları ön plana keçir, ümumən əsərlərdə və həyata keçirilən tədbirlərdə müştərəkliyə xüsusi diqqət yetirilirdi. Bunun müsbət cəhəti o idi ki, müttəfiq respublikalar bir-birlərinin mədəni-elmi nailiyyətlərini qarşılıqlı şəkildə zənginləşdirir, mənfiliyi isə ideoloji yekrənglik əmələ gətirməsi idi, bu isə özlüyündə milli simasızlaşmaya şərait yaradırdı.

Çoxmillətli sovet xalqlarının əməkdaşlığı və köməyi ilə Azərbaycanda ali, orta ixtisas və texniki-peşə məktəblərinin sayı artırdı. Ali məktəblərdə mühazirə oxuyan müəllimlərin əksəriyyəti başqa respublikalardan gəlmişdilər. Məsələn, 1921-1922-ci dərs ilində Xarkov Tibb Qadınlar İnstitutunun professoru S.M.Davidenko, Moskva Hərbi Tibb Akademiyasının dosenti F.N.İltin, Moskva Universitetinin professoru M.A.Çlenov və başqaları mühazirə oxumaq üçün ADU-ya dəvət olunmuşdular. Akademik İ.M.Qubkin, V.V.Bartold, D.Y.Kolubyatnikov, P.Y.Marr, P.K.Cuze və başqaları ali məktəblərdə laboratoriyaların, fənn kabinetlərinin təşkilində, milli kadrların hazırlanmasında və elmi tədqiqat işlərinin genişləndirilməsində böyük fəaliyyət göstərmişlər. Moskva, Kiyev, Leninqrad və başqa şəhərlərin ali məktəblərində hər il Azərbaycan üçün də yer ayrılırdı.

Respublikalararası mədəni əməkdaşlığın formalarından biri də ədəbi əlaqələr idi. Yazıçıların əsərlərinin qarşılıqlı tərcüməsi də sovet respublikaları arasında mədəni əlaqələrin inkişafında və yazıçıların ədəbi irsinin yayılmasında mühüm rol oynayırdı. 1921-1932-ci illərdə 500-dən çox əsər Azərbaycan dilinə tərcümə olunmuşdu (24,v.261). Müttəfiq respublikalarının şair və yazıçılarının Azərbaycana gəlməsi və öz növbəsində Azərbaycanın bədii söz ustadlarının digər respublikalara getməsi ədəbi əlaqələrin genişlənməsinə səbəb olurdu. Azərbaycan yaradıcılıq ittifaqlarının fəaliyyətində ədəbi-mədəni əlaqələr sahəsində əsas yeri bədii tərcümə və ədəbiyyatların təbliği tuturdu. Azərbaycan yazıçılarının və şairlərinin əsərləri yalnız ana dilində deyil, habelə rus və başqa xalqların dillərinə tərcümə edilirdi. Belə ki, 1921-1930-cu illərdə Azərbaycan yazıçılarının 95 əsəri 2,5 milyon nüsxə tirajla SSRİ xalqlarının dillərində nəşr olunmuşdu. M.F.Axundovun, M.Ə.Sabirin, M.S.Ordubadinin, A.Şaiqin, C.Məmmədquluzadənin, S.Vurğunun, S.Rəhimovun, H.Cavidin əsərləri rus dilində və başqa xalqların dillərində nəşr edilmişdi. 1930-1935-ci illərdə S.Vurğunun bir sıra şerləri Gürcüstanda və Ukray-

nada çap olunmuşdu. 1932-ci ildə Ukraynanın «Proletar», «Kommunist», «Bednota» və başqa qəzetləri Azərbaycan yazıçı və şairlərinin əsərlərindən parçalar tərcümə edib nəşr etmişdi.

1929-cu il iyunun 17-də Tiflisdə incəsənət sarayında Zaqafqaziya yazıçıları nümayəndə heyətlərinin muşavirəsi keçirilmişdi. Müşavirə «Zaqafqaziya respublikaları sovet yazıçıları və incəsənət işçiləri mədəni ittifaqı» təşkilat komitəsini və kollektivin rəyasət heyətini seçdi. 17 iyun gününü Zaqafqaziyanın mədəni quvvələrinin birləşdirilməsi günü elan etməyi qərara aldılar. «Zaqafqaziya proletar yazıçıları ittifaqı»nın təşkilat əsası qoyuldu. Onun «Na rubeje vostoka» adlı orqanı yaradıldı (23,46). İttifaqın təşkil olunması Zaqafqaziya respublikaları yazıçılarının əsərlərinin bir dildən başqa bir dilə tərcümə edilməsi üçün geniş imkan yaratdı. Bu ittifaqın köməyi ilə hər bir xalq digər xalqın şair və yazıçılarının əsərlərini öz ana dillərində oxuyurdu. Müttəfiq respublika yazıçılarının ədəbi irsinin Azərbaycanda yayılmasında Ə.B.Haqverdiyev, S.S.Axundov, M.S.Ordubadi, C.Cabbarlı, S.Vurğun, M.Muşfiq, S.Rustəm, M.Rəfili, S.Hüseyn, A.Şaiq, M.Arif və başqalarının xidmətləri olmuşdur. Bu yaradıcı quvvələrin təşəbbüsü ilə rus və başqa xalqların ədəbiyyatlarından yüzlərlə əsər Azərbaycan dilinə tərcümə olunmuşdu (24,v.26).

Respublikaların yaradıcı təşkilatlarının və kollektivlərinin birgə müşavirə, konfrans və qurultaylarının keçirilməsi xalqların əldə etdiyi mədəni sərvətlərin mübadilə edilməsində ən mühüm formalardır. Təkcə 1935-ci ildə rus və digər xalqların ədəbiyyatının 84 adda əsəri Azərbaycan dilində böyük tirajla nəşr olunmuşdu. 1936-cı ildə Azərnəşrdə «Gurcu poeziyası antologiyası», Şota Rustavelinin «Bars dərisi» poemasından parçalar nəşr olunmuşdu (16). 1936 – cı ildə «Kommunist» qəzetidə Puşkinin, Lermontovun, Mayakovskinin ədəbi fəaliyyətinə aid çoxlu məqalələr dərc edilmişdir.

1935-1938-ci illərdə Azərbaycan dilinə tərcümə olunan əsərlər içərisində gürcü sənətkarlarının əsərləri böyük yer tuturdu. Azərbaycanın görkəmli aşıqlarından Aşıq Mirzə «Böyük usta» (17), Aşıq Əsəd «Şota Rustaveliyə» adlı şerlər (7) yazmışlar.

1936-cı il aprelin 10-da Moskvada «Pravda» qəzeti redaksiyasında müşavirə çağırıldı. Müşavirədə S.Vurğun, S.Hüseyn və başqaları Azərbaycan ədəbiyyatının ən yaxşı nümunələrinin digər xalqların dillərinə tərcümə edilməsi üçün əməli təkliflə çıxış etdilər. SSRİ xalqlarının ən yaxşı ədəbi əsərlərinin 5 cildliyinin 2-ci cildinə S.Vurğunun «Azərbaycan» poeması, 4-cü cildinə isə Seyid Hüseynin «Yeni Azərbaycan qadını» adlı hekayəsi daxil edildi (8).

30-cu illərdə Azərbaycan mərkəzi mətbuat orqanlarında Ukrayna ədəbiyyatının ən yaxşı nümunələrinin nəşrinə diqqət verilirdi. Rajan Mixalo «Döyüş qabağı gecəsi» poemasından (tərcümə edəni Hüseyn Natiq) (9), Taras Şevçenkonun «Portreti» (9) və başqa əsərlərdən şer və parçalar nəşr edilmişdir. Bununla yanaşı, Azərbaycan nümayəndələri başqa respublikalarda keçirilən tədbirlərdə yaxından iştirak edirdilər. 1936-cı il fevralın 5-də Azərbaycan yazıçılarından M.K.Ələkbərli, H.Cavid, M.S.Ordubadi, Ə.Nazim, S.Rustəm, M.Müşfiq və M.Rahim Minskiyə getmiş, Belorusiya yazıçılarının plenumunda iştirak etmişlər (18). Həmin ilin aprel ayında bir qrup Ukrayna yazıçısı- Donbas ya-

zıçılarından M.Upenik, N.Baydaçenko, M.Bespoşadnı, B.Çerkasssski, İ.Farber və başqaları Azərbaycana gəlmişlər. Bakıda Donbas yazıçılar briqadası çox böyük təntənə ilə qarşılanmışdı. Onlar Azərbaycan Sovet Yazıçıları İttifaqının sədri M.K.Ələkbərli, şair və yazıçılardan M.S.Ordubadi, T.Ş.Simurq, Y.V.Çəmənzəminli, S.Rüstəm, M.Müşfiq, M.Hüseyn və başqaları ilə görüşmüş, fikir mübadiləsi etmişlər.

Ukrayna yazıçılarının Azərbaycana səfəri münasibətilə keçirilən ilk görüşdə M.K.Ələkbərli demişdi: «Biz sizin gəlişinizi ürək çırpıntısı ilə gözləyirdik. Bu gəliş zəruri idi. Çünki Bakı fəhlələrinin Donbas şaxtaçıları ilə istehsalat yarışı apardığı bir zamanda ... biz yazıçıların bir-birimizdən ayrı işləməyimiz düzgün olmazdı» (10). M.Upenik Azərbaycandan qayıtdıqdan sonra yazmışdır: «Azərbaycanı sevməmək olmaz. Bu sərt və nəvazişkar diyar öz rəngarəngliyi, əlvanlığı ilə adamı heyran qoyur... onun sərvətləri tükənməzdir. Ən qiymətli sərvəti isə, əlbəttə, gözəl insanlarıdır» (10).

Tərcümə kimi mühüm sahəyə də məhz yaradıcılıq ittifaqları rəhbərlik edir, qarşılıqlı tərcümə üçün əsərlər, əsasən, yaradıcılıq ittifaqları tərəfindən təklif olunurdu. Əlbəttə, bu sahədə, xüsusilə sovet yazıçılarının I Ümumittifaq qurultayından sonra dostlaşmış və qardaşlaşmış yazıçıların şəxsi münasibətlərinin də müəyyən rolu var idi. O dövrdə tərcümə olunmuş əsərlər bu mənzərəni yaxşı əks etdirir: A.Barbüs «Hücum» (1925), P.Merime «Qiyam» (1925), Şiller «Vilhelm Tel» (1925), V.Şekspir «Hamlet» (1926), V.Hüqo «39 – cu il» (1926), E.Zolya «Qazmaçılar» (1927), V.Hüqo «Gülən Adam» (1927), Covani «Spartak» (1928), A.Barbüs «Od içində» (1930), E.Zolya «Tələ» (1930), C.Vern «Kapitan Qrantın uşaqları» (1930), Mopasson «Gözəl dost» (1931), V.Hüqo «Səfillər» (1933), V.Şekspir «Maqbet» (1932), Voyniç «Ovod» (1933), A.Frans «Mələklərin üsyanı» (1933) və s.

Bu dövrdə L.Tolstoyun «Hacı Murad» (1929), N.V.Qoqolun «Evlənmə» (1928), A.S.Puşkinin «Kapitan qızı», A.Fadayev «Tarmar» (1928), M.Y.Lermontovun «Zəmanəmizin qəhrəmanı» (1929), İ.S.Turqenevin «Atalar və oğullar» (1929), D.Furmanovun «Çapayev» (1929), A.S.Puşkinin «Dubrovski», «Qaraçılar» (1930), N.V.Qoqolun «Taras Bulba» (1930), M.Qorkinin «Ana» (1930), F.Qladkovun «Sement» (1930), A.Serafimoviçin «Dəmir axın» (1930), A.Blokun «12-lər» (1932), M.Qorkinin «Həyatın dibində» (1932) və s. kimi təqribən 100–ə yaxın əsər tərcümə və çap olunmuşdur.

Ədəbi əlaqələrin əsas istiqamətlərindən biri də dünya və sovet yazıçılarının yubileylərinin qeyd olunması, onlar haqqında kitab və məqalələrin yazılması idi. 30-cu illərin ikinci yarısından etibarən Azərbaycanın şair və yazıçılarının əsərləri rus, ukrayna, belarus, gürcü, özbək və b. xalqların dillərinə tərcümə edilmişdir. Yazıçıların əsərlərinin qarşılıqlı tərcüməsi keçmiş sovet respublikaları arasında mədəni əlaqələrin inkişafında və yazıçıların ədəbi irsinin yayılmasında mühüm rol oynayırdı.

Kommunist Partiyasının göstərişi ilə K.Marksın, F.Engelsin, V.İ.Leninin əsərləri, partiya və hökumətin qətnamə, qərarları, partiya və dövlət xadimlərinin məruzə və çıxışları Azərbaycan dilinə tərcümə edilirdi. Marksizm-leninizm klassiklərinin əsərlərinin tərcümə edilib nəşr edilməsində partiya və dövlət xadimlərindən S.M.Kirov, S.Ağamalıoğlu, R.Axundov, D.Bünyadzadə, Ə.H.Qarayev, Q.Musabəyov, H.Sultanov

və başqalarının böyük rolu olmuşdur. Sosializm quruculuğu illərində respublika partiya təşkilatının göstərişi ilə yalnız marksizm-leninizm klassiklərinin əsərləri və partiyanın qətnamə və qərarları zəhmətkeşlər içərisində geniş təbliğ edilirdi. «Pravda», «İzvestiə», «Zarğə Vostoka» və yerli mətbuat bu işdə partiya, komsomol və həmkarlar təşkilatlarına yaxından kömək göstərirdi. Klassiklərin əsərlərinin və partiya qərarlarının təbliği birtərəfli qaydada aparılır, azad düşüncə və yeni fikir boğulurdu.

Bütün sovet respublikalarında olduğu kimi, Azərbaycanda da 1930-cu illərdə marksizm-leninizm klassiklərinin əsərlərinin tərcümə edilməsinə böyük diqqət yetirilirdi. Məsələn, 1932-ci ilin baharında Azərbaycan K(b)P MK bürosu V.İ.Leninin seçilmiş əsərlərinin 6 cildliyinin nəşr edilməsi işini təşkil etmək məsələsini müzakirə etdi. Büro bu məqsədlə redaksiya heyətinin tərkibinə R.Axundov, M.Məmmədov, M.Şahbazov, Ə.Kərimov və başqalarını daxil etdi (22). 1933-cü ilin yayında Bakıda partiya nəşriyyatı təşkil edildi (2,v.177). Həmin ilin yazında nəşriyyat fəaliyyətə başlayaraq birinci dəfə olaraq V.İ.Leninin 6 cildlik seçilmiş əsərlərini Azərbaycan dilində çapdan buraxdı.

Azərbaycan partiya təşkilatı marksizm-leninizm klassiklərinin əsərlərinin tərcümə edilməsinə xüsusi diqqət verirdi. Bununla oxucuları məqsədli şəkildə dünya ədəbiyyatı xəzinəsindən təcrid edir, yalnız şüurlara sosializm ideologiyası aşılanırdı. Azərbaycan K(b)P MK-nın 1934-cü il martın 21-də qəbul etdiyi qərara əsasən (3,v.22) respublikadan Leninqrada tərcüməçi və redaktor hazırlayan kursa nümayəndə göndərilmişdi.

Azərbaycan K(b)P MK-sı K.Marks və F.Engelsin iki cildlik əsərlərinin Azərbaycan dilində nəşr edilməsi üçün H.Rəhmanov, R.Axundov, Q.Sadıqov, İ.İsmayılovdan ibarət yeni redaksiya heyətini təsdiq etdi. Eyni zamanda V.İ.Leninin əsərləri külliyyatının redaktorlar heyətinə Mirzə Məmmədov, Qulam Sultanov, Vəli Xuluflu, Balabəy Həsənbəyov daxil edildi (4, v.2).

Bütün bu tədbirlər Azərbaycanda bir tərəfdən nəşriyyat işinin artırılmasına səbəb olurdusa, digər tərəfdən inzibati-amirlik metodu ilə Kommunist Partiyası və onu yaradanlar təbliğ olunurdu. 1940-cı ildə 1141 adda 4930 min tiraj kitab nəşr edilmişdir. Bunlar mədəni quruculuq sahəsində böyük irəliləyişlər demək idi. Milli ədəbiyyatların ən yaxşı nümunələrinin tərcümə olunub yazılması, ədəbiyyat və incəsənət günləri, həftələri keçirilməsi bədii sərgilərin təşkil olunması, birgə müşavirə, konfrans və qurultayların keçirilməsi ədəbi əlaqələrin genişlənməsində geniş rol oynayırdı. 30-cu illərdə A.S.Puşkinin, L.N.Tolstoyun, M.Qorkinin, M.Lermantovun, N.Qoqolun, N.Ostrovskinin, Ş.Rustavellinin, M.Şoloxovun və b. bir çox əsərləri Azərbaycan oxucuları arasında yayılmışdı. 1935-1938-ci illərdə Azərbaycan dilinə tərcümə olunan əsərlər içərisində gürcü yazıçılarının əsərləri üstün yer tuturdu. 30-cu illərdə respublikanın mərkəzi orqanlarında Ukrayna ədəbiyyatının ən yaxşı nümunələrinin çap edilməsinə böyük diqqət verilirdi.

Erməni ədəbiyyatının nümayəndələri: X.Abovyan, M.Nalbandyan, H.Tumanyan, A.Şirvanzadə kimi sənətkarlar öz əsərlərində bayağı və yabançı xalqlar dostluğu və qardaşlığı ideyasını böyük məhəbbətlə tərənnüm edirdilər. Saxtakarlıq üzərində qurulan saxta dostluğun fərqinə varmayan xalqımız mədəniyyət xadimlərinin köməyi ilə Azərbaycanda erməni yazıçılarının əsərləri, erməni dilindəcə geniş yayılırdı. Bu azmış kimi

hələ 1933-cü ilin yanvarında Bakıda erməni dilində «Şura yazıçısı» adlı jurnal (6,v.1) da nəşr edilirdi. Bütün bunlara isə beynəlmiləlçilik donu geyindirilirdi. Sovet respublikaları yazıçılarının həyat və fəaliyyətinə aid yazıların mətbuatda dərc edilməsi, oxucular arasında onların kitablarının yayılması sonrakı illərdə daha da genişlənmişdi.

Bütün bunlarla bərabər, Azərbaycan yazıçı və şairlərinin də ən yaxşı əsərləri rus və digər xalqların dillərinə tərcümə edilirdi. 1933-1934-cü illərdə M.F.Axundovun, Q.Zakirin, M.Ə.Sabirin, A.Səhhətin, Ə.Haqverdiyevin, C.Cabbarlının, M. S. Ordubadinin, S.Vurğunun, S.Rüstəmin, A.Şaiqin, H.Cavidin və başqalarının əsərləri rus, ukrayna, belarus, gürcü, özbək, ləzgi və başqa xalqların dillərinə tərcümə edilmişdir. Bu kimi tədbirlər sovet respublikaları arası əlaqələrin genişlənməsinə mühüm təsir edirdi.

30-cu illərdə müttəfiq respublikaların görkəmli alim, yazıçı və şairlərinin yubiley günlərinin bütün respublikalarda qeyd edilməsi də ədəbi əlaqələrin genişlənməsinə imkan verirdi. Belə ki, Azərbaycanda A.S.Puşkinin, M.E.Lermotovun, T.Şevçenkonun, Ə.Nəvainin, N.Qoqolun, N.Ostrovskinin, M.Qorkinin, V.Belinskinin və başqalarının yubileyləri geniş qeyd edilmişdi.

Digər respublikalarda öz növbəsində Azərbaycanın görkəmli sənətkarlarının yubileylərini geniş qeyd edirdilər. 1925-ci ilin fevral ayında N.Nərimanovun anadan olmasının 50 illiyi, ədəbi fəaliyyətinin 30 illiyi bütün ölkədə qeyd edildi. 1928-1930-cu illərdə Tiflisdə H.Cavidin, M.S.Ordubadinin, C.Cabbarlının yaradıcılığına həsr olunmuş gecələr keçirilmişdir. Bu cür gecələr Ukraynada, Belorusiyada, Moskvada və Leninqradda da keçirilmişdir.

1927-ci ildə Azərbaycanda M.Qorkinin anadan olmasının 60, ədəbi fəaliyyətinin 35 illiyi keçirilmişdir (12,13). A.S.Puşkinin anadan olmasının 130 illiyi təntənə ilə qeyd olunmuşdur (13,11). L.N.Tolstoyun anadan olmasının 100 illiyi (19), M.Nalbandyanın anadan olmasının 100 illiyi (20), A.Şirvanzadənin ədəbi fəaliyyətinin 50 illiyi (21), B. Şounun anadan olmasının 75 illiyi (14), B.Hötenin vəfatının 100 illiyi (11) və M.Qorkinin ədəbi fəaliyyətinin 40 illiyi (15) təntənə ilə qeyd olunmuş, onların ədəbiyyatımızla əlaqələri barəsində kitabçalar və məqalələr dərc olunmuşdu. 1932-ci ildə tənqidçi-ədəbiyyatşünas M.Rəfilinin «Vladimir Mayakovski» kitabı çapdan çıxmışdır.

Bütün bunlar onu göstərir ki, 1920-30-cu illərdə yaradıcılıq əlaqələrinin genişlənməsində bədii tərcümə işinin, görkəmli ədib və sənətkarların yubileylərinin keçirilməsinin böyük rolu olmuşdur.

ƏDƏBİYYAT.

1. ARDSPİHA, f. 1,. siy. 74, iş 318, v. 177.
2. ARDSPİHA, f. 1, siy. 235, iş 481, v. 22.
3. ARDSPİHA f. 1. siy. 235. iş 338, v. 2.
4. ARDSPİHA f. 1,siy. 236, iş 53, v. 1.
5. «Ədəbiyyat» qəz., 1938, 9 yanvar.
5. «Ədəbiyyat» qəz., 1939, 24 oktyabr.
6. «Ədəbiyyat» qəz., 1938, 8 yanvar.
7. «Ədəbiyyat» qəz., 1936, 26 aprel.
8. «Hücum», 1932, № 3-4.
9. «İnqilab və mədəniyyət», 1928, № 5, s.13.
10. «İnqilab və mədəniyyət», 1929, № 6, s.11.
11. «İnqilab və mədəniyyət», 1931, № 7-8.
12. «İnqilab və mədəniyyət», 1932, № 8-9.
13. «Kommunist» qəz., 1936, 22 fevral.
14. «Kommunist» qəz., 1936, 24 aprel.
15. «Kommunist» qəz., 1936, 5 fevral.
16. «Kommunist» qəz., 1929, 16 sentyabr.
17. «Kommunist» qəz., 1929, 11 dekabr.
18. «Kommunist» qəz., 1930, 15-16 yanvar.
19. «Kommunist» qəz., 1932. 15 aprel.
20. Paşayev N. Zaqafqaziya respublikalarının elmi və mədəni əlaqələri. Bakı, 1962, s. 46.
21. RFDA, f. 3316, siy. 16, iş 14, v. 26.

Резьюме

Ш.М.Гасымов, д.и.н.,дос.

Из истории проведения юбилеев выдающийся деятелей искусств и работы худоъественных переводов (1920-30-ые годы).

В статье на основе богатых материалов и архивных документов изучены роль худоъественного перевода в развитии творческих связей, а так ъе значение проведения юбилеев выдающийся творческих интелегенции.

SUMMARY

S.M.Qasimov The doktore of history science. Senior lecturer.

The role of artistic translation and history of anniversary creahve relations to the enlargement of creative relations (1920-30).

To the enlargement of creative relations the role of artistic translation and the role of celebrating anniversary of well-known artisans were explored in the article on the basis of rich and archaic materials.

ALGUNAS PARTICULARIDADES ESTILÍSTICAS Y GRAMATICALES DEL USO DE LOS PRONOMBRES TÚ, USTED Y VOS DEL ESPAÑOL EN FORMAS DE TRATAMIENTO

Məmmədova Rəhimə, ADU

El idioma de una nación es, si así podemos decirlo, es el espejo donde más al vivo y con más fidelidad se reflejan su índole y tendencia, sus gustos y costumbres.

A pesar de ello, la definición sobre qué es una lengua se nos presenta variable en función del lingüista que analice su definición.

Según Saussure, una lengua es la modalidad lingüística utilizada por un colectivo social determinado, un grupo humano bien definido acorde a unas características comunes.

El presente artículo combina un análisis del uso de los pronombres de cortesía. Algunos autores los consideran conectores pragmáticos que pueden medir, de forma significativa, las relaciones entre los interlocutores, en función de la mentalidad de una época. (1.)

El tema de las formas de tratamiento tanto gramaticalizadas, es decir, las verbales y pronominales, como las formas de tratamiento es uno de los más estudiados en español. Las formas de tratamiento están sometidas a cambios porque en ellas inciden factores geográficos, sociolingüísticos, gramaticales, pragmáticos y socio-históricos.

Las formas pronominales que vamos a estudiar son las usadas entre criados, simples , las usadas entre éstos con sus amos, las usadas entre los amos con sus criados y las usadas entre los cónyuges y amantes y etc.

Las varias clases de pronombres (personales, posesivos, demostrativos, relativos, interrogativos e indefinidos) del latín estándar son continuadas por las lenguas románicas, pero con notables modificaciones en cada lengua, tanto en su sustancia fónica como en la estructuración de los paradigmas.

La expresión de la cortesía a través de los pronombres personales ha sido estudiada de forma parcial, bajo varios aspectos. Las investigaciones han tratado ciertos períodos históricos o cierto nivel sociocultural. La lengua española dispone actualmente de estudios sobre la expresión de la cortesía pronominal, pero, en general,

se han escrito pocos estudios que ofrezcan una síntesis desde una perspectiva histórica o comparativa. (4.)

En la lengua española han desarrollado pronombres especiales para el tratamiento cortés. En español además de la palabra *cortesía*, respectivamente *cortesia* se emplea la palabra *reverencia*, respectivamente *reverência* que viene del latín (*re-veri*) y significa manifestar respeto profundo, saludo respetuoso, cortesía, veneración, estima. (2.)

En el español actual peninsular el *usted* es forma reservada al tratamiento formal, respetuoso o distante. Usted/ustedes se usa más en algunas relaciones profesionales y, sobre todo, al dirigirse a personas desconocidas o mayores, con las que no se mantienen relaciones de confianza. También se usa *usted/ustedes* en relaciones jerarquizadas. Deriva etimológicamente del desgaste y abuso de la fórmula *vuestra merced*, provocado por factores sociales. Las causas sociales impulsaron el cambio de tratamiento de la oposición *tú/vos* a la de *tú/usted*, a lo largo de los siglos XV-XVII. Hoy en día son también las relaciones sociales las que mediatizan el uso del tú y del usted: familiaridad, edad, sexo, nivel cultural, costumbre y grado de amistad son las principales variables que condicionan el uso de los pronombres *tú* o *usted*. (5.)

Matte Bon, refiriéndose a *Usted/ustedes*, escribe: "igual que su equivalente en la mayoría de los idiomas, las formas **yo, tú, usted** y **ustedes** tienen una única forma para el masculino y para el femenino, debido a que remiten a personas que se definen exclusivamente por el papel que desempeñan dentro del circuito de la comunicación, y que son únicas: sólo hay un papel de hablante y un papel de oyente. El referente extralingüístico es, en cierto sentido irrelevante y puramente casual, ya que está estrechamente relacionado con cada momento o acto de enunciación." Al tratarse de formas que se refieren al destinatario del mensaje, al autor le "parece más correcto incluirlas entre las de segunda persona, aunque los manuales de gramática las incluyen entre las de tercera persona de singular y plural, debido a que requieren un verbo en tercera persona".

En español peninsular, pues, se usa *tú/vosotros* en las relaciones menos formales y *usted/ustedes* en las relaciones más formales. El tuteo es mucho más frecuente en el español peninsular. También es normal el tuteo en el trato profesor-alumno, y relativamente frecuente en las relaciones alumno-profesor, sobre todo en la enseñanza universitaria. Es, asimismo, bastante corriente el uso de tú en las relaciones con personas que trabajan en una serie de servicios públicos – en especial, si son jóvenes: dependientes de las tiendas, camareros de bares y restaurantes, chóferes de taxi, etc. (7.)

Investigando los estudios sobre este tema sacamos una conclusión que las explicaciones de Francisco M. B. un filólogo español nos están ofreciendo argumentos históricos, sociolingüísticos y estilísticos a la vez: "Solamente hay nuevos desarrollos fonéticos entre palabras distintas en casos especiales de desgaste, como el de los tratamientos. La puntillosidad de nuestros antepasados relegó el *tú* a la intimidad familiar o al trato con inferiores y desvalorizó tanto el *vos* que, de no haber gran

confianza, era descortés emplearlo con quien no fuese inferior. En otro caso, había que tratar de *vuestra merced* o *vuestra señoría*; la repetición originó el paso de *vuestra merced* a *vuesa merced, vuesarced, vuesançed,* etc., y finalmente a *voacé, vucé, vuced, vusted, usted;* en el siglo XVII estas últimas formas eran propias de criados y bravucones; sólo después hubo de generalizarse *usted.* De igual manera *usía* y *vuecencia* nacieron de *vuestra señoría, vuestra excelencia,* con formas intermedias como *vuecelencia, vusiría*; y *señor*, colocado como título delante de un nombre o adjetivo, degeneró en *seor, seó* y *so*.." (6.)

Esto es, el pronombre vos adquiere un valor familiar y amistoso, aunque no siempre fuera bien recibido, y usted y él tienen que convivir como marcadores de cortesía y de respeto.

El uso de formas de tratamiento es por supuesto es diferente, así que en España es el siguiente:

Singular	tú	usted
Plural	vosotros	ustedes

Y en Hispanoamérica:

Singular	Tú/vos	usted
Plural	ustedes	

Es decir ser cortés- desde el punto de vista pragmático, da una significación hacerle caso al otro, ser el responsable hacia el interlocutor durante la interacción verbal.

Según la investigación podemos notar que las funciones del tratamiento cortés no solamente desempeña gran papel en la lengua hablada, también en la escrita.

En la segunda parte del cuestionario, partimos de las formas de tratamiento y

preguntamos a quién se dirigirían los informantes con tú – usted – vos etc. En las tablas siguientes vemos las respuestas obtenidas, sin embargo no se incluyen las frecuencias (por ejemplo, "mamá" y "papá" se indicaron muy frecuentemente como personas a quien los sujetos se dirigen con cierta forma de tratamiento):

Forma	**Forma Persona a quien se dirige con ella**
Tú	Mamá, papá, hermanos, novio, pareja, amigos
Usted	Personas mayores, desconocidos, amigos, compañeros, profesor, médico, doctor, cura

Señor, Señora	Personas mayores, papá, mamá, suegros, vecina, padres de amigos, desconocidos, vendedor, tendero, señores del bús
Don, Doña	Papá de un amigo, suegros, campesinos, desconocidos
Su Merced	Los reyes
Vos	Caleño, argentino

Proponemos que tanto los estudiantes tutean sistemáticamente y sin vacilación a sus padres y hermanos y al esposo/a o novio/a. En todos los casos se trata de un Tú recíproco. Cuando los familiares son abuelos, tíos y suegros, el tuteo desciende ligeramente. Este descenso es casi imperceptible con los tíos; sin embargo. Alguna parte de los estudiantes se dirigen a sus abuelos con la forma Usted y en el resto de las situaciones no recuerdan si usan Tú o Usted.

En las relaciones familiares no se advierten diferencias notables entre los informantes de las dos poblaciones. En este ámbito, Tú es la forma dominante. El uso de Usted con los abuelos nos aventuramos a indicar a la pervivencia de un viejo sistema de valores de cortesía en el que se trataba de V a los padres. Este sistema se mantuvo en las zonas rurales hasta la generación de los abuelos de los actuales encuestados. Es probable que alguno de nuestros informantes todavía oiga a sus propios padres tratar de Usted a los abuelos en cuestión y, posiblemente, este tipo de conducta haga más lento el cambio a la forma Tú.

En el caso de los amigos, también el tuteo recíproco es la forma dominante, ya se trate de amigos actuales ya de amigos de la infancia. Su porcentaje de uso es prácticamente del 100%, sin que se observen diferencias entre los dos grupos de informantes. (3.)

En el análisis de la cortesía desde una perspectiva sociolingüística depende de algunas causas: naturaleza de los interlocutores, es decir, edad, sexo, jerarquía social y cultural, relación entre los interlocutores.

Teniendo en cuenta los estudios de algunos lingüistas podemos notar o dividir tres niveles de la cortesía que depende de la relevancia en la sociedad actual del factor clase: universal y propia de una civilización, cultural, es decir, característico de una cultura o personal de cada hablante.

Es posible sacar una conclusión que la lengua española prefiere la forma de tratamiento familiar. El *usted* actualmente tiene tres principales usos: el respetuoso y cortés, el distanciado que se encuentra en las relaciones profesionales.

A partir del análisis de una encuesta sociolingüística preliminar, encontramos diferencias significativas en el uso de las formas de tratamiento entre nuestros informantes de ambos sexos. Los varones manejan una escala que va del ustedeo de

distancia hasta el ustedeo de confianza pasando por la etapa intermedia del tuteo como lo indica Uber. El ustedeo de las mujeres se inserta generalmente bajo el ustedeo de distancia. Para ellas, el tuteo es el tratamiento de mayor confianza y solidaridad. Parte de los tratos no recíprocos, en sí bastante poco frecuentes, se explican por estos usos diferenciales por parte de los dos sexos.

Bibliografía:

1. Alarcos Llorach, Emilio, Gramática de la lengua española, M., Espasa Calpe, 2002.
2. Alonso, Dámaso, "La muerte del usted", en *Del siglo de Oro a este siglo de siglas*, Madrid, Gredos, 1962, 264-267.
3. Artículo de Angela Bartens, Universidad de Helsinki, Notas sobre el uso de las formas de tratamiento en el español colombiano actual
4. Hernández Alonso, César, *Gramática funcional del español,* Madrid, Editorial Gredos, 1986.
5. Marín, Diego (1976): "El uso de tú y usted en el español actual", Hispania 55, 904-908.
6. Francisco M. B., *Gramática comunicativa del español,* M- 1993, p. 512.
7. Pla Cárceles, José (1923): "La evolución del tratamiento 'vuestra-merced'". In: Revista de Filología Española 10, 245-280.

XÜLASƏ

İspan müraciət formalarında Tú, Usted və Vos şəxs əvəzliklərinin bəzi üslubi-qrammatik xüsusiyyətləri

İspan müraciət formalarında Tú, Usted və Vos şəxs əvəzliklərinin işlədilməsi etnik- milli-mədəni xüsusiyyətlərlə yanaşı, ölkə və ərazi baxımıindan da müxtəlifdir. Müraciət formalarının inkişafı və təkmilləşməsi ispan dilli xalqların ümumi mədəni yüksəlişində onun dilinin zənginləşməsi yolunda əsas rol oynayır.

SUMMARU

Some peculiarity of the use of the personal pronouns Tú, Usted vand Vos of the Spanish forms of appeals

The use of the personal pronouns Tú, Usted vand Vos of the Spanish forms of appeals depends on the ethnic, cultural, national features of the Spanish language. The growth and the perfection of the forms of appeals play on important role in the general cultural progress of Spanish-speaking peoples.

Məmmədova Rəhimə Qədir qızının təqtim etdiyi "İspan müraciət formalarında işlədilən Tú, Usted və Vos şəxs əvəzliklərinin bəzi üslubi-qrammatik xüsusiyyətləri" adlı məqaləsinə

RƏY

Təqdim olunan məqalədə ispan dili qrammatikasındakı Tú, Usted və Vos şəxs əvəzliklərinin dildə müraciət kimi işlədilməsi bəzi üslubi-qrammatik qaydaları təhlil edilmişdir. Müəllif burada öz tədqiqat üçün müxtəlif elmi-nəzəri mənbələrə istinad etdiyi fikirləri oxucuya çatdırmağa çalışmışdır.

Müəllif "İspan müraciət formalarında işlədilən Tú, Usted və Vos şəxs əvəzliklərinin bəzi üslubi-qrammatik xüsusiyyətləri" adlı məqaləsinin tədqiqat obyekti üçün götürdüyü mövzunu ətraflı araşdıraraq, zəngin dil materialından istifadə edərək linqvistik araşdırma aparmışdır. Müxtəlif dil mənbələrinə istinad edərək, məqalədə misallar göstərmişidır.

Bütün bunları nəzərə alaraq, Məmmədova Rəhimə Qədir qızının təqdim etdiyi "İspan müraciət formalarında işlədilən Tú, Usted və Vos şəxs əvəzliklərinin bəzi üslubi-qrammatik xüsusiyyətləri"adlı məqaləsinin tələblərə müvafiq hesab edib, bu məqalənin çap etməsini məqsədə uyğun sayıram.

"Ispan dili " kafedrasının müdiri dos. A. Əliyeva

Dilçilik

İSPAN TƏRCÜMƏ MƏTNİNDƏ FRAZEOLİJİ BİRLƏŞMƏLƏRİN AZƏRBAYCAN DİLİNƏ TƏRCÜMƏ ÜSULLAR

Rəhimə Məmmədova, *ADU-nin "İspan dili kafedrası"nın baş müəllimi*

Dil komunukasiyaya icazə verən yeganə sosial elementdir. Bu gün komunikasiya yeni bir paradigmaya çevrilməkdədir. Belə ki məhz onun vasitəsilə planetdəki coğrafi limitlər və mədəniyyətlər arasındakı bölgülər aradan qalxır. Müxtəlif dillər qovuşduqda onu, çoxmədəniyyətli bir kainatın başlanğıcı kimi qəbul etməyə başlayırıq. Tərcümə xalqları yaxınlaşdırır, qarşılıqlı ünsiyyət yaradır.

Son illər ərzində müasir dilçilərin kontekst daxilində frazeloji birləşmələrin öyrənilməsində mərkəzləşməsi nəticəsində bu sahəyə olan maraq artmışdır. Nitqin təhlili ilə məşğul olan koqnitiv linqvistikanın müasir nəzəriyyəçiləri bu leksik fenomenlərin daha müvafiq nəzəri şərh olunmasına imkan yaradır. Onlar frazeoloji ifadələrin dil sistemində layiqli yer tutması uğrunda mübarizə aparırlar. Frazeologiyanın ənənəvi qrammatikanın əsas tərkib hissəsi kimi öyrənilməsi koqnitiv qrammatika tərəfindən yalnız 90-cı illərin axırında qəbul edilmişdir.

İspan dilinin min illik tarixi var. Bu illər ərzində insanların uğurlu, dəqiq və gözəl hesab etdiyi böyük miqdarda sabit söz birləşmələri toplanmış və dilin frazeologiya adlanan sabit və müstəqil mənaya malik ifadələrdən ibarət xüsusi layını əmələ gətirmişdir. Dilin öyrənilməsi, o cümlədən də ispan dilinin, onun frazeoloji birləşmələrini bilmədən mümkün deyil. Frazeologizmləri bilmək həm mətbu əsərlərin, həmçinin də bədii əsərlərinin anlanılmasını həddən artıq asanlaşdırır. Frazeologiyalardan istifadə dilli daha idiomatik edir. A.İ.Alexina özünün "Фразеологическая единица и слово"(Minsk,1991) əsərində qeyd edir ki, frazeologiya dilin xəzinəsidir. Onlarda xalqın tarixi, onun mədəniyyət və həyatının özünəməxsusluğu əks olunur. İspan frazeologiyalarının əksəriyyətinin xarici dilə tərcüməsi xüsusi çətinliklər yarada bilir. Bu onunla əlaqədardır ki, frazeoliji ifadələrin əksəriyyəti çox parlaq, obrazlı, lakonik və çoxmənalıdır. Tərcümə edərkən əsas məqsəd nəinki onların mənasını ötürə bilmək, həmçinin uslubi funksiyasına xələl yetirmədən, oxucuya onların obrazlılığını çatdırmaqdır. Əlbəttə ki, kontekstin xüsusiyyətləri də

nəzərə alınmalıdır. Saydığımız özəlliklər frazeoloji birləşmələrin dildə çox vacib rol oynamasına səbəb olur. Onlar nitqə ifadəlilik və originallıq gətirir. Frazeologizmlər əsaən şifahi nitqdə, bədii və siyası ədəbiyyatda istifadə olunur.(1.)

İspan dilçiliyində ilk frazeoloji tipologiya Kasares tərəfindən 50-ci illərdə verilmişdir. On il sonra Koseriu "nitqin sərbəst texnikası" və "təkrarlanan nitq" arasındakı fərqlərin açıqlamasını elmə gətirmişdir. 1975-ci ildə isə Zuluaga rus və alman tədqiqatlarına əsalanaraq Kasaresin təsnifatını tamamlamışdır. Frazeoloji birləşmələri Colacacion-felin iştirakı ilə yarananlar, locucion- ismi birləşmələr, enunsiadas fraseologicas- atalar sözləri və zərb məsəllər kimi üç böyük qrupa ayırırıq. Bunların da hər biri məna çalarına və ya hansısa nitq hissəsinin işlənməsinə görə də daxili təsnifata məruz qalır.

İspan tərcüməsünaslarının fikrincə tərcüməçi kommunikasıyanın hər iki xüsusiyyətini öz üzərinə götürür. Dillərin və eyni zamanda onların tarix və mədəniyyyətini insanlara çatdıran mütərcimlər nəzəri tərəfdən tam formalaşmış olmalıdırlar. Bu sahədə tarazlıq yaratmaqdan ötrü ispan dilçiləri gözəl elmi əsərləri vaxtında təqdim edirlər.

Frazeoloji birləşmələrin tərcüməsində mütərcimdən bu dilin tarix və mədəniyyətini, adət-ənənələrini, həyat tərzini mükəmməl bilmək tələb olunur. Tərcümənin adekvatlığını çətinləşdirən ekstralinqvistik amillər hər hansı bir xalqın öz həyat tərzinə uyğun olub onun məişətindən irəli gələn sözlərdir. Məişətdə tez-tez rastlaşdığımız frazeoloji birləşmələrin tərcüməsi zamanı həmin sözün semantik kökü dərindən öyrənilməli, dərk edilməlidir ki, ona ekvivalent söz taparaq mümkün qədər çox adekvatlığa nail olunması əsasdır. Ekvivalent olmadıqda təsviri tərcümə ilə tam məlumat vermək lazımdır. Onları tərcüməsi zamanı tərcüməçi tam ekvialent tapa bilmirsə, nisbətən yaxın mənalı ekvivalent axtarmalıdır. V.S.Vinaqradova əsasən frazeologiyaların tərcümə yolları aşağıdakılardır: tam frazeoliji tərcümə, nisbi frazeoloji tərcümə, frazeologiyadan kənar tərcümə, antonomik tərcümə, leksik tərcümə, kalka, təsviri izah və s. (3.)

Tam frazaeoliji tərcümə dedikdə eyni mənanı ifadə edən, leksik tərkibi, qrammatik strukturu və stilistik xüsusiyyətləri üst-üstə düşən frazeoliji birləşmələri tapmaq nəzərdə tutlur. *Məsələn*: ***a hierra caliente, batir de repente***-dəmiri isti-isti döyərlər. Bu tip ifadələrə məişət nitqinde tez-tez rast gəlmir.

Nisbi frazeoliji tərcümədə məxəz dildə verilmiş frazeoloji birləşmənin mənasını ifadə edən, lakin fərqli leksik tərkibli və ya qrammatik quruluşlu birləşmələrdən istifadə olunur. Bəzən eyni mənanı təmami ilə fərqli formada verilmiş frazeoliji birləşmə ilə ötürmək mümkün olur. Məsələn: ***tener mundo***-dunya görüşü olmaq, ***pasar la noche en blanco***-gözünə yuxu getməmək, ***ir directamente al grano***-bir başa mətləbə keçmək, ***hay gato encerrado***- torbada pişik var.

Frazeologiyadan kənar tərcümə dedikdə frazeoloji birləşməni adi söz birləşməsi

ilə ifadə etmək nəzərdə tutulur. Məsələn: ***Estar en paro***- işsiz olmaq, ***dar calabazas***- rədd etmək, . ***No hay rosas sin espina***-tikansız gül olmaz (hər gözəlin bir eybi var).(4.)

Leksik tərcümə dedikdə frazeoliji birləşmənin adi sözlə yeni bir leksik vahidlə ifadə etmək qaydası başa düşülür. ***Poner cara de extrañanza***-təəccüblənmək, ***le da un poco de tristeza***- onu bir az qəmləndirir. Tərcümə mətnində rast gəldiyimiz bu ifadələri bir sözlə ifadə etməyi daha məqsədə uyğun hesab etdik.

Frazeoloji ifadələrin tərcüməsində kalka yolundan da istifadə olunur. Kalka dedikdə sözbəsöz tərcümə nəzərdə tutulur. Bu tərcümədən o vaxt istifadə olunur ki. frazeoloji tərcümə vasitəsi ilə ifadənin semantik-syilistiki xüsusiyyətlərini çatdırmaq mümkün olmasın. Məsələn: ***vivir al dia***- bu günü ilə yaşamaq, ***atraer la atención*** - diqqət çəkmək. (2.)

Sonda qeyd edək ki, təsnif olunmalarında asılı olmayaraq frazeoliji birləşmələrin tərcümə yolları umumidir. Əsas məqsəd müəllifin ideyasını oxuyuca çatdırmaq, məxəz mətndəki idiomatik çaları hədəf dildə düzgün ifadə etməkdir. Buna görə də tərcümə ediləcək dilin estetik xususiyyyətləri nəzərə alınmaqla və kontekstə uyğun ən münasib tərcümə variantı seçmək lazımdır ki, əsərin orijinallığı təhrifə uğramasın.

Ədəbiyyat

1. A.İ.Alexina, Фразеологическая единица и слово,Minsk,1991
2. В. Виноградов, Грамматика испанского языка, M.- 1983
3. Manual Kasado, La lengua española, hoy, M.- 1994
4. Hernández Alonso, César, *Gramática funcional del español,* Madrid,Editorial, 1986.
5. Ramón Sarmiento González, Gramática progresiva de español para extranjeros, Madrid-2003

Məmmədova Rəhimə Qədir qızının
təqdim etdiyi "İspan tərcümə mətnində
frazeoliji birləşmələrin azərbaycan
dilinə tərcümə usullar" adlı məqaləsinə

RƏY

Bu məqalədə ispan tərcümə mətnində frazeoliji birləşmələrin azərbaycan dilinə tərcümə usulları bu məqalədə öz əksini tapmışdır.

Müəllif "İspan tərcümə mətnində frazeoliji birləşmələrin azərbaycan dilinə tərcümə usullar" adlı məqaləsinin tədqiqat obyekti üçün götürdüyü mövzunu ətraflı araşdıraraq, zəngin dil materialından istifadə edərək linqvistik araşdırma aparmışdır. Müxtəlif dil mənbələrinə istinad edərək, məqalədə misallar göstərmişidır.

Bütün bunları nəzərə alaraq, Məmmədova Rəhimə Qədir qızının təqdim etdiyi "İspan tərcümə mətnində frazeoliji birləşmələrin azərbaycan dilinə tərcümə usullar" adlı məqaləsinin tələblərə müvafiq hesab edib, bu məqalənin çapa verilməsini məqsədə uyğun sayıram.

"Ispan dili " kafedrası B/m A. Quliyeva

Ədəbiyyatşünaslıq

EL VALOR DE DON QUIJOTE.

Gülsün Əliyeva

Cervantes fue un escritor de pluma facil, un experimentador literario que ensayaba muchos géneros.Si los libros de caballerios existentes eran deficientes-glorificando falsos héroes extranjeros, lascivos varios de ellos-por que no escribir el mismo un libro ejemplar? Para el experto canónigo de Toledo, el genero ofrece un gran potencial desaprovechado.

Los libros de caballeris, dice el canonigo, ofrecian materia "para que un buen entendimiento pudiese mostrarse en ellos, porque daban largo y espacioso campo por donde sin empacho alguno pudiese correr la pluma Describiendo naufragios, tormentas, rencuentros y batallas, pintando un capitán valeroso con todas las partes que para ser tal se requieren...; alli una hermosisima dama, honesta, discreta y recatada; aquí un caballero cristiano, valiente y comedido; aculla un desaforado bárbaro fanfarrón; acá un principe cortes, valeroso y bien mirado Representando bondad y lealtad de vasallos, grandezas y mercedes de señores. Ya puede mostrarse astrologo, ya cosmógrafo excelente, ya musico, ya inteligente en las materias de estado, tal vez le vendrá ocasión de mostrarse nigromante, si quisiere. Puede mostrar... todas aquellas acciones que pueden hacer perfecto a un varón ilustre, ahora poniéndolas en un solo, ahora dividiéndolas en muchos.

Cervantes merece el título de primer historiador de la literatura española, en aquel momento la más desarollada literatura de Europa. Repasa la poesía en La Calatea y el Viaje del Parnaso; comenta la evolución del teatro español en el prólogo a sus Ocho comedias; discute el teatro y mas el nuevo y español género de la novela en la Primera Parte del Quijote; se presenta como innovador en el prólogo a las Novelas ejemplares. Ningún documento anterior, como las "cartas-proemio" del Marqués de Santillana y de Boscán, tiene tan anchas miras o tanta conciencia histórica.

Para Cervantes, la literatura es importantísima. Nos divierte, y al hombre le hacen falta legítimas y sanas diversiones; "no es posible que esté siempre el arco armado",

afirma. Más importante, la literatura nos enseña cómo vivir, y sus enseñanzas son más sentidas y profundas que las de un tratado. La lectura nos cambia. Importa, entonces, leer correctamente, leer o ver en el escenario, o la pantalla obras que nos transformen de un modo positivo. Comparten la responsabilidad el lector, el autor y los editores y productores teatrales. En el caso de lectores torpes, que no saben distinguir entre literatura buena y mala, la responsabilidad autorial y editorial es doble.

La literatura buena es verdadera, y la verdad es santa, según principio del predilecto de Cervantes entre los padres de la Iglesia, San Agustín. El término "verdadero" tiene dos significados. En su sentido más estricto, lo verdadero es lo histórico, y el autor verdadero es, entonces, el historiador. Cervantes tenía mucho respeto para la historia, y tiene que haberla leído extensamente. Por boca del canónigo de Toledo, uno de sus más sabios personajes, recomienda la lectura histórica a los lectores del Quijote.

Pero la historia tiene un defecto. Para ser verdadera, tiene que contar las imperfecciones así como las virtudes. La historia puede facilitar muy malos ejemplos. También, hay menos libertad para el historiador que para el novelista, y menos rendimiento en cuanto al prestigio o fama.

La literatura de creación, empero, ofrece perspectivas más anchas. Igual que el pintor, una comparación que Cervantes hace a menudo, el autor de literatura imaginativa puede crear sus mundos según su voluntad. Aunque el tema de su cuadro o novela sea fictico, todavía puede ser verdadero. Se aproxima a la verdad por ser verosímil, o en término más familiar hoy dia, realista. La obra más realista, entonces, es la más verdadera, y por ello la más sana. También puede ser verdadera en el sentido de presentar una verdad moral.

Según Cervantes, la literatura de su época estaba corrompida. Que fuera mala estéticamente, desproporcionada y mal escrita, era lo de menos. Era mentirosa, y no sólo en el sentido de no ser histórica. También lo era porque contenía absurdos que jamás pudieron haber sido. Era falsa además por su inmoralidad, pintando, por ejemplo, una exagerada lascivia femenina y una sexualidad libre de embarazos y enfermedades. Para el colmo, esta literatura mentirosa, que pudiera haber sido honra de la nación, afirmaba descaradamente su veracidad, engañando activamente a los lectores. Aunque no era lo único tipo-otro sería la comedia-el más difundido e influyente de esta literatura corrompida lo constituían los libros de caballerías, lectura predilecta del ignorante vulgo. Ésta era la literatura que mejor se pagaba, y no faltaban autores dispuestos a escribir lo que el gran público pedía, y no lo que unos pocos ingeniosos habrían estimado.

Cervantes no era, con mucho, el primero en oponerse a dichos libros. Al contrario, fueron objeto de una serie ininterrumpida de ataques a través del siglo XVI. Los escritores moralistas y los padres de la familia pedían insistemente su prohibición. Señalaban sobre todo su sensualidad y su presentación favorable de las relaciones

sexuales prematrimoniales. Recurso frecuente de los libros de caballerías que sacaba de quicio a dichos padres y curas era el matrimonio secreto; el juramiento ante Dios de los interesados, como máximo una criada por testigo, seguido del gose carnal. Tal posiblemente desastrosa burla de la autoridad patriarcal y eclesiástica era intolerable.

Cervantes también se oponía a la sexualidad desenfrenada de algunos de dichos libros, que eran, junto con Celestina, los más lascivos del mercado y a veces hasta calificables de literatura erótica. Ya mencioné su original medida de describir las obras del autor más licencioso, Feliciano de Silva, para que no se leyeran, como ininteligibles. Cervantes no compartía la opocision teórica de la Iglesia a la sexualidad, ni concebía la virginidad como un estado superior. Todo lo contrario. Pero se preocupaba ante el problema real de las mujeres y niños desamparados. También Cervantes estaba preocupado con el problema del matrimonio rápida y malamente contraído, en una época sin divorcio.

Hasta aquí Cervantes y los escritores moralistas estaban de acuerdo. Pero Cervantes añade otra crítica; los libros de caballerías, y la caballería andante que celebran, eran antinacionales. Ninguno de ellos se ubica en territorio español. Ninguno celebra una hazaña o un héroe españoles, con sus mentiras hacían que la verdadera caballería española, las auténticas hazañas y héroes, se menospreciaran. Glorificaban mendaz y exageradamente las glorias de extranjeros inexistentes, dando preferencias a los franceses. Las falsas hazañas de los franceses, de las cuales también hay muchas en el Orlando furioso, ofendían enormemente a Cervantes.

Nuestro aprecio de Don Quijote es diferente del de Cervantes. Los libros de caballerías no representan ningún peligro hoy, pues viven casi exclusivamente como apostillas a Don Quijote, como materiales para entenderlo mejor. Ningún lector moderno lee a Amadís de Gaula antes de leer a Cervantes.

El' provecho' que Cervantes incorporó a la obra también es de un interés reducido. Hay juicios que parecen enternos, como 'la libertad es uno de los más preciosos dones que a los hombres dieron los cielos', pero muchos otros no lo son. Su visión religiosa del mundo y del matrimonio ya es arcaica, hay juicios ofensivos, como 'la mujer es animal imperfecto'.

Muchos de los principios literarios presentados en Don Quijote son también imperecedores. Los mismos problemas continúan. Los libros, incluidas las novelas, tienen influjo en nuestras vidas, y el autor y lector comparten la responsabilidad de la lectura positiva. Son numerosos los reportajes populares o televisivos que engañan a los lectores o espectadores, ofreciendo como ciertos los datos que el espectador quiere y está dispuesto a pagar. La pornografía presenta una visión de la mujer como ser promuscuo que no corresponde sino con la imaginación de sus muchos consumidores. Pero la forma que estos principios toman en Don Quijótese presentan en el contexto de discusiones de libros hoy olvidados-solo es accesible a los eruditos.

También el humor de la obra, tan apreciado por los primeros lectores, tiene importancia reducida hoy. En contraste con el mundo de Cervantes, hoy abundan las obras de humor. Mucho del humor de Quijote ha perdido su fuerza y hasta su sentido, con el olvido del contexto cultural. También es forzoso confesarlo, hay humor muy primitivo en Don Quijote, simples bufonadas.

Por consiguiente, los entusiastas de siglos posteriores encuentran en Don Quijote algo diferente de lo que puso en él Cervantes. Incluso estos lectores, algunos de los cuales leen la obra varias veces, toman apuntes y escriben guías para nuevos lectores, ven y aprecian cosas que no percibió el primer público, cuya lectura fue más superficial. El libro que merece el status de 'un clásico' tiene que gustar a lectores de diferentes épocas, y será siempre algo diferente de lo que su autor quería.

A través del prisma de Don Quijote tenemos contacto con uno de los hombres más sabios de todos los tiempos. Cervantes había leído muchísimo, era su principal diversión. Había viajado extensamente dentro y fuera del país. Participó en la gran batalla de Lepante, en la cual perdió el uso de una mano, sufrió cinco años de cautiverio en otra cultura, aprendiendo 'paciencia en las adversidades'. Pocos autores de novelas han leído o viajado tanto como él. Es por ello que declara su capacidad para tratar del 'universo todo' Aparecen en Don Quijote hartos recuerdos de sus viajes y de sus lecturas.

Don Quijote está libre de los defectos que Cervantes vio en los libros de caballerías. No es lascivo, no tiene encantamientos, no presenta aventuras increíbles ni 'fabulosos disparates'. Su estilo no es duro, no tiene increíbles hazñas, ni huye de la verosimilitud e imitación. Todo lo contrario.

Libre de estas tachas, pueden relevarse, Don Quijote Jos atractivos de los libros de caballerías de que es un notable descendiente yheredero. Igual que ellos, ofrece al lector una fantasía bonita y descansada. La vida de don Quijote, en cuando deja de provocar al mundo a represalias físicas, es muy gozosa. Viaja en compañía grata, conoce mundo y gente, vive sin responsabilidades. Ésta seguro de si mismo. Aunque sea de un sueño, está enamorado. Gana fama- inclusa figura en un libro- y es conocido por todo el país.

Casalduero Joaquín: Sentido y forma del" Quijote", Madrid 1949

Canavaggio, Jean; Cervantes Madrid, Espasa - Calpe 1987

Serrano Vicen Ramón; Ruta y patria de Don Quijote. Zaragoza, Librería General

1972

El" Quijote" en la 'Historia de España de Menendez Pidal, Madrid, Espasa 1987

Əliyeva Gülsüm Roşid qızının təqdim etdiyi "El valor de Don Quijote" adlı məqaləsinə

RƏY

Bu məqalədə dahi yazıçı Servantesin "Don Quijot" romanının ispan ədəbiyyatına etdiyi böyük təsirindən bəhs edilir.

Müəllif "El valor de Don Quijote" adlı məqaləsində tədqiqat obyekti üçün götürdüyü mövzunu ətraflı araşdıraraq, zəngin dil materialından istifadə etmişdir. Bundan başqa müəlif müxtəlif mənbələrə istinad etmiş, fikrini daha da aydınlaşdırmaq üçün bu mənbələrdən maraqlı nümunələr gətirmişdir. Bütün bunları nəzərə alaraq, Əliyeva Gülsüm Rəşid qızının təqtim etdiyi "El valor de Don Quijote" adlı məqaləsini verilmiş tələblərə müvafiq hesab edib, bu məqalənin çap edilməsini məqsədə uyğun sayıram.

"İspan dili" kafedrası B\m. Rəhimə Məmmədova

<u>Baytarlıq</u>

İNƏK VƏ CAMIŞLARIN ƏMCƏKLƏRİNİN DEZİNFEKSİYASI

Əşrəf Məmmədli, *Az.ETBİ-nin ekologiya, sanitariya və yoluxmayan xəstəliklər laboratoriyasının müdiri , baytarlıq elmləri namizədi*

Heyvanların yelin xəstəlikləri-mastitlər çox geniş yayılmış və heyvandarliq təsərufatlarına böyük iqtisadi zərər verir. Odur ki, onlara qarşı elmi əsaslara söykənən kompleks mübarizə tədbirlərinin işlənib hazırlanması və tətbiq edilməsi heyvandarlığın əsas problemlərindən biridir. Mastitlərə qarşı ilk növbədə profilaktika tədbirləri elə əhatəli və çox şaxəli olmalıdır ki, bilavasitə südün kəmiyyət və keyfiyyətinə mənfi təsir edən bu xəstəliyin mastitlərin heyvanlar arasında yayılmasına şərait yaranmasın. Bu qəbildən olan tədbirlər həddən artıq çoxdur. Onlardan biri də yelinin əmcəklərinin dezinfeksiyaedici maddələrlə sanitar işlənməsidir. Əmcəklərin dezinfeksiyası heyvandarlığın inkişaf etdiyi bir çox ölkələrdə çox geniş istifadə edilir.

Qeyd olunan üsulun tətbiqi nəticəsində əmcəklərin mikroorqanizmlərlə çirklənməsi azalır, əmcək kanalından yelinin parenximasına mikrobların daxil olması çətinləşir, quruluq və çatlar əmələ gəlmir.

İngilis alimlərindən V.V.Philpot əmcəklərin dezinfeksiyası məqsədilə 50-dən çox bakteriosid kimyəvi preparatlar sınaqdan çıxarmışdır. Həmin preparatların tərkibinə əsasən müxtəlif konsentrasiyalarda yodaform, hipoxlorit natrium və yod birləşmələri daxil edilmişdir. Bu preparatların bəzilərinin tərkibinə əmcəklərin dərisini qiciqlanmaya qarşı və yumşaldıcı maddələrdən lanonin, qliserin,sorbital və s. əlavə olunmişdur. Göstərilən preparatların əksəriyyəti qızılı stafilokoklara və aqalaktiya streptokokklarına öldürücü bakteriosid təsir etmişdir. Təxminən mikroorqanizmlərin 50-98,5% məhv olmasına səbəb olmuşdur.

Əmcəklərin səthində olan mikroblara dezinfeksiyaedici preparatların təsir mexanizmini belə izah emək olar. Belə ki, dezinfeksiyaedici məhlul əmcəklərin dəri səthini nazik pərdə (plyonka) ilə örtür və əmcəklərin qurtacaqlarında damcı əmələ

gətirir ki, o da süd çıxarıcı kanalın dəliyini bağlayır. Nəticədə kanaldan mikrobların yelinə daxil olmasının qarşısını alır və mikroorqanizmlərin inkişafına maneçilik törədir. Beləliklə, ümumilikdə əmcəklərdə mikrobların inkişaf edib çoxalması parenximiya daxil olması üçün şərait olmur, mastitlərin əmələ gəlməsinə imkan yaranmır.

S.D.Vilson əmcəklərin dezinfeksiyası üçün tərkibində 4% fəal xlor və 0,05% qələvi olan natrium hipoxlorid məhlulu işlətmiş və əmcəklərin səthində olan mikrofloranın məhv olmasını təmin etmişdir. Təcrübələr göstərmişdir ki, növbəti sağıma kimi əmcəklərdə mikroorqanizmlər edə bilmirlər təxminən bu müddət 5,5-6,5 saat davam edir.

Finlandiya tədqiqatçısı, doktor Q.S.Xeyma göstərir ki, tərkibində yod birləşmələri və əmcəklərin dərisini yumşaldan maddələr olan preparatlar əmcəklərdə mikroorqanizmlərin miqdarını 95%-ə kimi azaldırlar.

Yumşaldıcı maddələrdən ən əlverişlisi qliserindir. Təcrübələr göstərmişdir ki, qliserin preparatlarda olan bakterisid maddələrin təsirini azaltmır, əksinə onların təsirini daha uzun müddətli edir. Odur ki, heyvanlar sağıldıqdan sonra dərhal (sağım aparatları çıxarıldıqdan sonra) əmcəkləri dezinfeksiyaedici məhlullara salmaq lazımdır. Çünki sağımdan sonra adətən süd çıxarıcı kanalların deşiyi təxminən 30dəqiqə və daha çox açıq qalır, yəni bağlanmır. Elə bu zaman da yelinin parenximasına mikrobların daxil olması imkanı yaranır. Bu baxımdan heyvanlar sağıldıqdan sonra əmcəklərin və yelinin sanitar işlənməsi məqsədəuyğundur.

Yelinin əmcəklərini dezinfeksiya etmək məqsədi bir çox ölkələrdə əmcəklər dezinfeksiya edici məhlul olan butulka və stəkanlara (fincanlara) salınır və ani olaraq (10-15 saniyyə müddətində) orada saxlanir

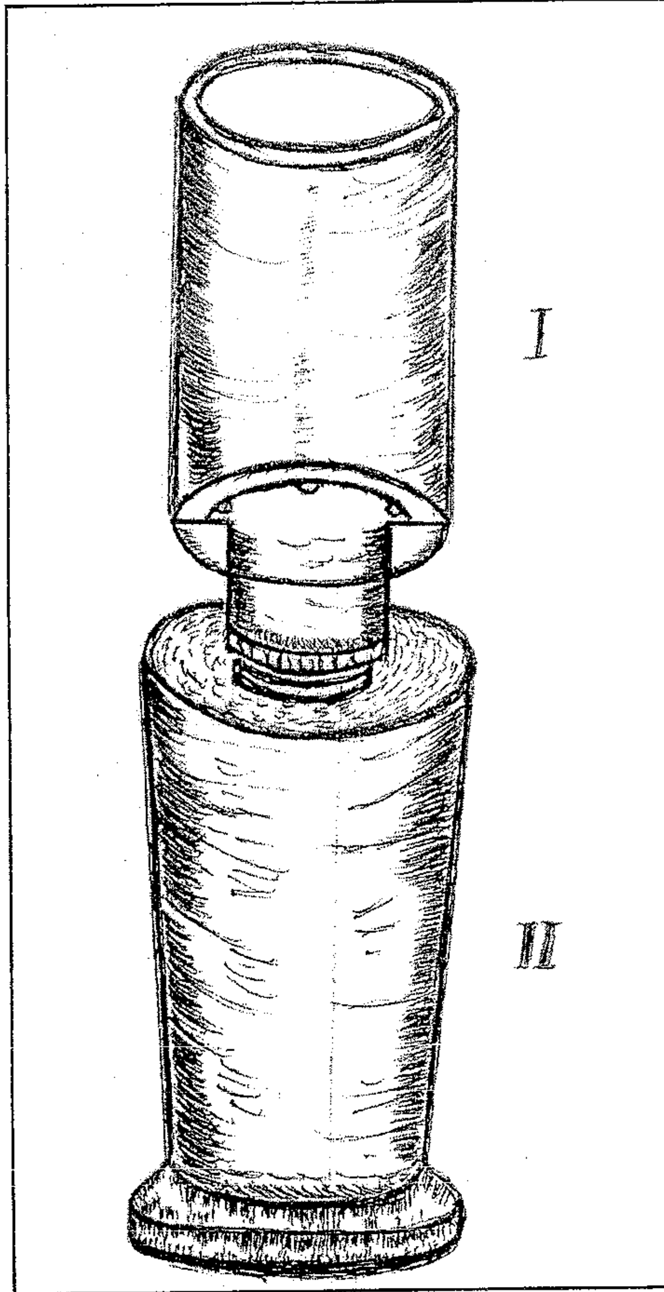
Bu üsuldan istifadə edərək Y.Velleste və K.Metsanurk (1982) 0,2% estosterila və astosterila -2 ilə əmcəkləri dezinfeksiya etmişlər və heyvanlarda mastit xəstəlikləri 70-90% azalmışdr.

Bolqar tədqiqatçıları 10% dodesil preparatının bakterisid təsirni (qızılı stafilokokklara, streptokokkların B_1, E, P və C qruplaarına təsiri) öyrənərkən müəyyən etmişlər ki, 3 ay müddətində yelinin müalicə edərkən onlardan 68,3% -i sağalmış, lakin nəzarət qrupundakı heyvanlarda 52,9% artmışdır.

Bu istiqamətdə Amrika Birləşmiş Ştatlarında və İngilterədə də tədqiqatlar aparılmış və müsbət nəticə əldə edilmişdir.

Bizim 1985-1990-cı illərdə apardığımız elmi tədqiqatların nəticələri göstərir ki, əmcəklərin 0,25% hipoxlorit natrium məhlulu ilə dezinfeksiya etdikdə (sağımdan sonra) əmcəklərin mikroblarla çirklənməsi nəzarət qruplarındakı heyvanlara nisbətən

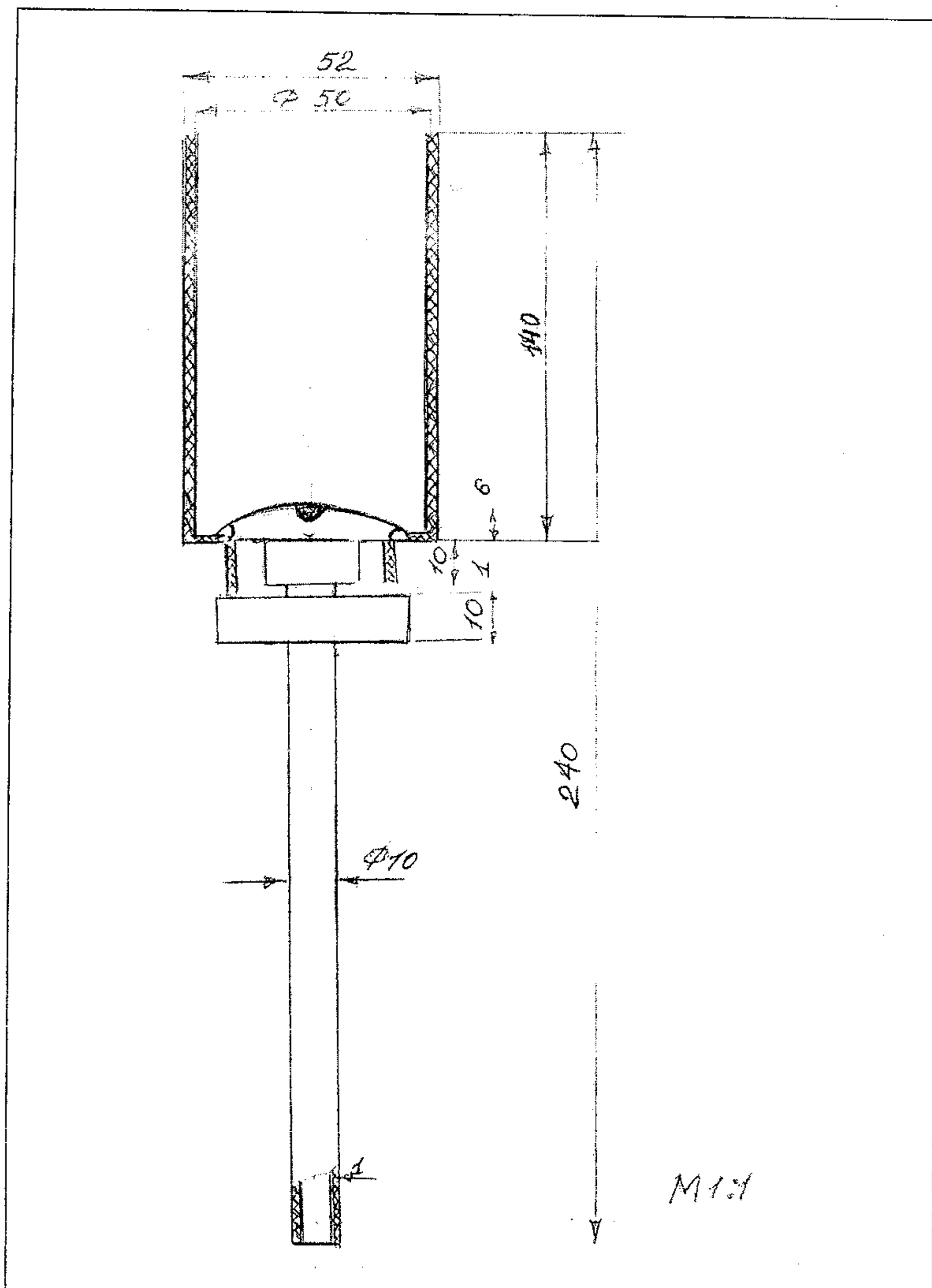
3-5 dəfə azalmışdır. Təcrübə 75 baş inək üzərində aparılmışdır. Bunun üçün inəklər 2 qrupa bölünmüşdür 1 qrup təcrübə - 50 baş və 2 qrup nəzarət – 25 baş. Həmin təcrübələr camışlar üzərində təkrar olunmuş və demək olar ki, anoloji nəticə alınmışdır.

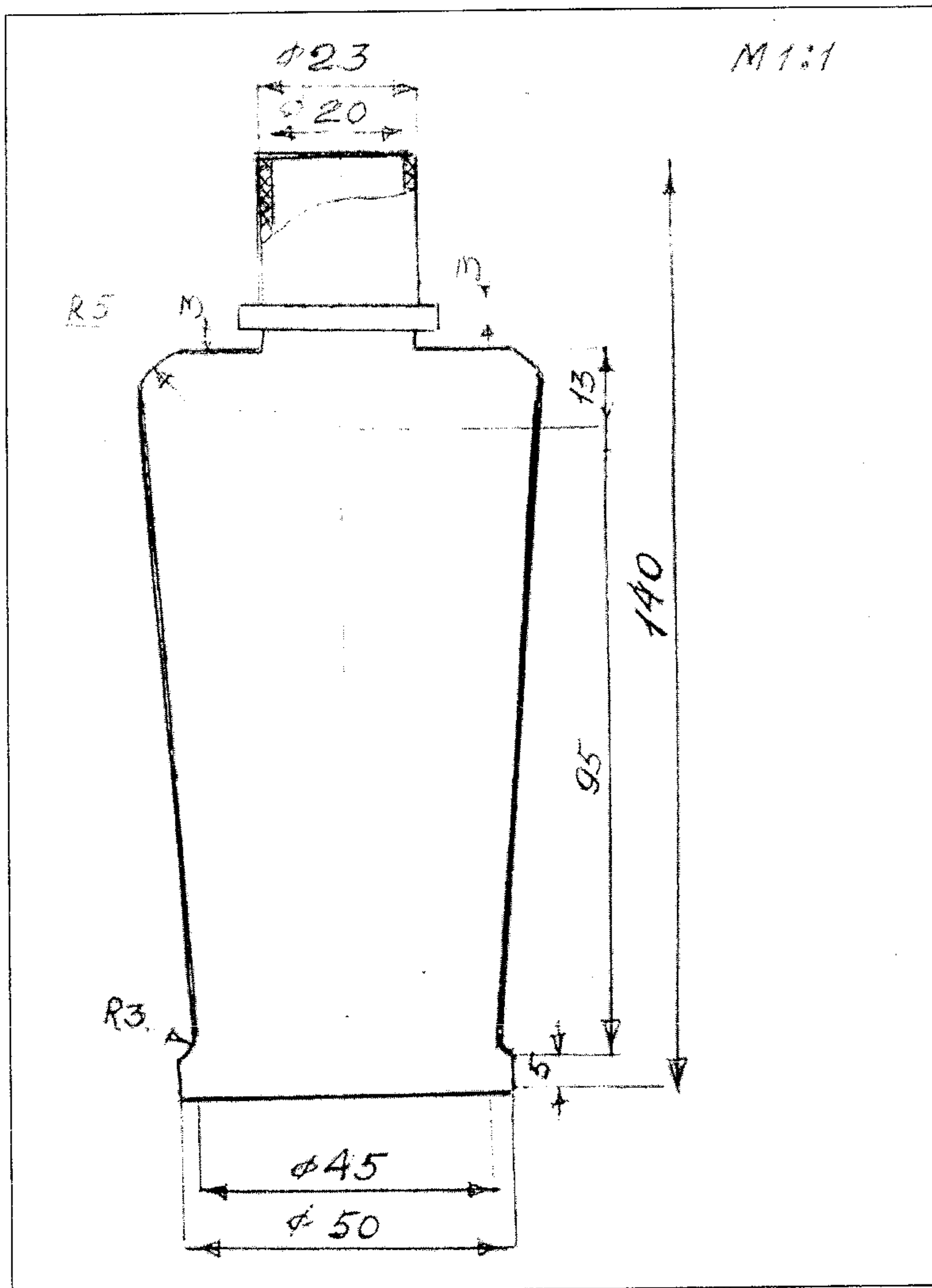

Əmcəkləri dezinfeksiya edən cihaz

müayinə olunan inəklərin və camışların əmcəklərini dezinfeksiya etmək üçün yüksək səmərəliliyə malik plastmas cihazdan istifadə olunmuşdur. Biz laboratoriya şəraitində sintetik maddə olan plastmas materialdan əmcəkləri dezinfeksiya etmək üçün cihaz hazırladıq. Həmin cihaz 1 ədəd təcrübə aparmaq məqsədilə hazırlandı və inək və camışlar üzərində sınaqdan keçirildi. Həmin cihaz aşağıda göstərilən parametrlərdə hazırlanmışdır.

Plastmas dezinfeksiyaedici cihazın ümumi görnüşü və ayrı-ayrı hissələri aşağıda verilir. Bu cihaz 2 hissədən ibarətdir, I. stakan (fincan) hissəsi, 1) hündürlüyü 140 mm, 2) diametri 50 mm 3) stəkanın dibində 4 ədəd deşiyi var, 4) boğazı (boyunu) ikinci hissəyə yiv ilə birləşir. II. – dezinfeksiyaedici məhlul üçün butulka (fincan) hündürlüyü – 150 mm 3) həcmi (tutumu) 300 ml.

52
Φ 50
140
6
10
1
10
240
Φ10
1
M1:1

ϕ23
ϕ20
M 1:1
R5
R3.
13
95
140
5
ϕ45
ϕ50

Qeyd etmək lazimdır ki, bu cihaz plastik polimer materialdan hazirlanmaqla, möhkəm və 100°-ə istiliyə davamlıdır.

Butulkada (fincanda) olan dezinfeksiyaedici məhlul stəkana ötürmək üçün hər iki hissəni birləşdirən boru vardır ki, onun da uzunluğu 120 mm və diametri isə 10mm-dir

Ümumiyyətlə, cihazdan istifadə etmək üçün, ilk mövbədə əmcəkləri sanitar işləmək məqsədilə səmərli dezinfeksiyaedici maddəni seçməli və onu cihaza doldurmaq lazımdır. Bundan sonra camış və inəklərin əmcəkləri və yelinləri təmizlənərək dəsmalla silinir. Sonrakı mərhələdə isə əmcəklər cihazın stəkanına salınaraq 10-15 saniyə saxlanır. Dezinfeksiyaedici məhlul sanitar işləmədən sonra butulkaya qayıdır. Bu proses əllə butulkanın gövdəsini sıxıb buraxmaqla idarə olunur. Lakin əmcəklərin dezinfeksiyası üçün cihazın bir dəfə doldurulmuş 300 ml ilə 40-50 baş inəyin və camışın əmcəklərini sanitar işləmədən keçirmək mümükündür. Buradan görünür ki, bu cihazla əmcəklərin sanitar işlənməsi nə qədər iqtisadi cəhətdən sərfəli və praktiki cəhətdən əlverişlidir.

Qeyd etmək lazımdır ki, göstərilən cihazla inək və camışların əmcəklərini hər sağımdan sonra müvəffəqiyətlə sanitar işlənilməsi vəqsədə uyğundur. Nəticədə heyvanlarda (inək və camışlarda) mastit xəstəliklərinin əmələ gəlməsinin müəyyən dərəcədə qarşısı alınar və südün sanitariya keyfiyyəti də yüksələr.

Jurnal Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyində Dövlət qeydiyyatından keçmişdir.

Qeydiyyat nömrəsi 2212

Redaksiyanın ünvanı:
Bakı, Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə,
"Azərbaycan" nəşriyyatı, VI mərtəbə.

Telefon: (012) 510-63-99
(050) 209-59-68, (055) 738-58-83, daxili: 5-09

Direktor: **Sevda Mikayılqızı**
Texniki redaktor: **Şamil Qurbanov**

Texnikabank ASC
Kapital filialı h/h 38210006310001
VÖEN 6200060022

Yığılmağa verilmişdir: 14.10.2010
Çapa imzalanmışdır: 22.10.2010
Kağız formatı: 60x84 1/16
Mətbəə kağızı № 1

Tiraj: 200, sifariş: 250
Qiyməti: müqavilə ilə

Jurnal "Ziya" NPM-də çap olunmuşdur.
Telefon: 492 75 52